TARİH BOYUNCA TÜRKİYE YAHUDİ VE İSRAİL İLİŞKİLERİ KISA ÖZET

YAHUDİLERLE TANIŞMA

Türklerin Yahudilerle tanışması ve ilişkileri 1324 yılına dayanır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Kurucularından olan Orhan Bey 1324 yılında Bursa'yı fethetmiştir. O tarihte Bizans Yönetiminde yaşayan Yahudiler, Osmanlı'yı kurtarıcı olarak görmüş ve Bursa'nın fethinde büyük destek sağlamışlardır. Yahudilerin bu çabalarına karşılık Orhan Bey, şehir hayatını canlandırmak için Musevi Zanaatkarlar getirmiş, inançlarının gereğini yerine getirebilmeleri için "Etz Hayim" Sinagogu'nun yapımına izin vermiştir.

1400'lü yıllarda başta Doğu Avrupa olmak üzere bütün Avrupa'da yaşayan Yahudilere karşı uygulanan antisemitist politikalar sonucu İngiltere, Fransa, İspanya ve Portekiz'de yaşayan binlerce Yahudi öldürülmüş, binlercesi de sürgüne yollanmıştı. O tarihlerde uygulanan antisemitist tutumların en büyüğü ise 31 Mart 1492 tarihinde İspanya Kraliçesi İsabella'nın ülkede yaşayan tüm Yahudilerin ülkeden sürgün edilmesine yönelik ferman vermesidir. Ferman sonrası yaklaşık üç yüz bin Yahudi İspanya'dan ayrılmak zorunda kalmıştır. İspanya'dan sürgün edilen Yahudilere o tarihte Osmanlı İmparatoru olan II. Beyazid imparatorluğun kapılarını açmıştır.

SİYONİZMİN ORTAYA ÇIKIŞI SİON=KUDÜS

"Siyonizm teriminin kökünü oluşturan 'siyon' sözcüğü Musevi tarihinin ilk çağlarından itibaren Kudüs ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Filistin'deki Musevi tapınağının Babilliler tarafından yıkılmasından sonra bu kelimeye özel bir anlam verilmiş ve yurtlarından kovulmuş Yahudi halkının Filistin'e dönme arzusunu simgeleyen bir hale dönüşmüştür. Siyon kelimesi siyasi bir düşünce akımını simgeleyen halini XIX. Yüzyılın son çeyreğinde Rus Yahudi'si olan Nathan Birnbaum (1864-1937) tarafından almıştır. Birnbaum tarafından dolaşıma alınan bu terim kısa bir zaman sonra Musevi milliyetçileri tarafından kullanılmaya başlanmış, zamanla Musevileri Filistin'e yerleştirme girişimini kapsayacak şekle gelmiştir."

Dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan Yahudiler büyük baskı altındaydı. Yaşadıkları baskı ve zulmün sonucu olarak kendilerine ait bir devlet kurma fikrini geliştirdiler. 1400'lü yıllarda Batı Avrupa'da uygulanan anti-semitist uygulamalar 1800'lü yıllarda Rusya tarafından Doğu Avrupa'da Yahudi Katliamına (pogrom) dönüştü.

Baskılar, zulümler ve katliamlar Siyonizm'in gelişmesine yol açtı. Macaristan'da yaşayan Yahudi düşünür Leo Pinsker Filistin'de bir Yahudi Devletin kurulması düşüncesini 1882 yılında ifade etmiştir. Bu düşünceden etkilenen Siyonist'ler "Sion Sevenler Derneği'ni kurmuşlardır. 1882-1903 yılları arasında Filistin'e yerleşmek için Aliyah olarak bilinen göç dalgası başlamıştır. Sözcük anlamı "yükselme" olan "Aliyah" din etkisiyle diğer göçlerden farklı bir amaçla Yahudilerin yurtsuz ve dağınık yaşadıkları yerlerden ata yurtları olan Filistin topraklarına siyasi bilinçle ve kalıcı olarak yerleşmek üzere göç etmesidir.

Siyonizm'in ideolojik kurucusu kabul edilen Theodore Herzl 1896'da yayınladığı "Der Judentaat" adlı eserinde Yahudi Devleti kurma fikrinden söz etmiş bu düşüncesini gerçekleştirebilmek için ABD ve Avrupa ülkelerinden destek istediğini ifade etmektedir. Filistin topraklarında kurulacak Yahudi Devleti fikrinin gerçekleşebilmesi için Osmanlı Devleti'nin desteğinin önemini bilen Herzl, II Abdülhamid'in ikna edilmesi gerektiğini

bilerek yakın dostları aracılığıyla bir teklif sunmuştur. Herzl ekonomik sorunlar, savaşlar, iç ve dış borçlarla buhran içinde olan II. Abdülhamid'e ekonomik yardım karşılığında Filistin topraklarına Yahudilerin yerleşimine izin vermesini teklif etmiştir. Bu teklif 19 Haziran 1896 tarihinde padişah ile yakın dostluğu bulunan Polonyalı Philip Newlinsk aracılığıyla yapılmıştır. II.Abdülhamid bu teklifi reddetmiş yayınladığı İrad-i Seniyye ile Yahudilerin Filistin topraklarında hac görevi için en fazla üç ay kalabileceklerini belirtmiş, gayrimenkul satışını yasaklamıştır.

İsrail'in Kuruluşuna Giden Yol

Bugünkü Orta Doğu'yu anlamak ve tarihsel kökenini görebilmek için Amerikalı siyasi tarihçi olan David Fromkin'in "Tüm Barışlara Son Veren Barış" eserini incelemek gerekir. Fromkin Orta Doğu'da planlanan Yahudi Devleti kuruluşunun tohumlarının atılmasının 1890'lı yıllara dayandığını bu planların içinde Rotschild ailesinin etkisini ve dağılma sürecindeki Osmanlı İmparatorluğu (1914-1922) üzerindeki paylaşım planlarını açıklamaktadır.

İlk defa 1896 yılında ortaya atılan Yahudi Devleti kurma düşüncesinin ifade edilmesiyle cin şişeden çıkmış oldu. Bu tarihten sonra dünyada yaşanan savaşlar, değişen dengeler, iki kutuplu dünya sonrası kurulan ittifaklar, ideolojik tercihler ve en önemlisi bölge ülkelerinin neredeyse her gün değişen politikaları İsrail Devleti'nin kuruluşu için uygun koşulları yaratmıştır. Bu koşulların belki de en önemlisi I. Dünya Savaşı'na katılan Osmanlı İmparatorluğunun yenilgisi ve Arap ülkelerinin Osmanlıya ihaneti olmuştur. 1896 yılından sonra dünyadaki her siyasal ve ekonomik kriz İsrail Devletine giden yolun taşlarını döşemiştir.

I. Dünya Savaşının galip devletleri 24 Nisan 1920'de San Remo'da Ortadoğu üzerinde barış konferansı düzenlediler. Bu konferansta Avrupa devletleri, paylaşılacak mandalar ile ilgili anlaşmaya varmışlardır. Suriye Fransız, Irak ile Filistin İngiliz manda yönetimine bırakılmıştır. Hicaz ise bağımsız olmuştur.

Balfour Deklarasyonu ile Filistin'de bir Yahudi Devleti kurma fikri uygulanmaya başlamıştır. Deklarasyon ile Filistin mandasının kurulmasıyla Yahudilerin bölgeyi kolonileştirme çabaları da hız kazandı. 1919-1923 yılları arasında Filistin'de 30 bin olan Yahudi nüfusu, 1936 yılı sonunda 382 bine ulaştı.

Bu durum Araplar tarafından tepkiyle karşılanmış ve iki taraf arasında çatışmalar yaşanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, İngilizlerin 27 yıl boyunca süren manda yönetimini bırakmak ve bu sorundan kurtulmak istemesiyle Filistin sorununu 2 Şubat 1947'de Birleşmiş Milletlere götürdü.

Birleşmiş Milletler, Filistin Özel Komisyonu oluşturarak, Arap Devleti, Yahudi ve Kudüs bölgesi olarak Filistin'i üçe ayıran bir planı 27 Kasım 1947 tarihinde Genel Kurul'a sundu.BM bu planından sonra İngiltere, Filistin'de ki kuvvetlerini çekeceğini açıkladı. İngiltere'nin kuvvetleri çekmesini tamamladığının bir gün öncesinde 14 Mayıs 1947'de, David Ben Gurion Başkanlığındaki Yahudi Milli Konseyi Tel-Aviv'de toplandı ve İsrail Devleti'nin kuruluşunu ilan etti.

İsrail'in bağımsızlık ilanından 11 dakika sonra onu ilk tanıyan ülke ABD olmuştur. 28 Mart 1949 tarihinde Müslüman ülkeler arasında ilk tanıyan ülke ise Türkiye'dir.

1890'larda başlayan Bağımsız Yahudi Devleti kurma fikri 57 yıl sonra gerçeğe dönüşmüş hayal gerçek olmuştu.

Bölgesel Gelişmeler ve Türkiye-İsrail İlişkileri

Türkiye 28 Mart 1949 tarihinde İsrail'i resmi olarak tanıdıktan sonra 7 Ocak 1950 tarihinde ilk diplomatik temsilciliğini açtı.

Müslüman ülkeler içinde İsrail'i ilk tanıyan ülkenin bu kararı almasının nedeni; dönemin siyasal ve ekonomik koşulları olmuştur. II. Dünya Savaşından sonra çok partili hayata geçmeye hazırlanan Türkiye Avrupa ülkeleri ile iyi ilişkiler kurmak, bölgedeki yalnızlığını gidermek istiyordu. Doğusunda bulunan SSCB'nin siyasal yapısını ve yönetimini bir tehdit olarak algılayan Türkiye Avrupa ile ilişkiler geliştirip yeni müttefikler arayışına girmişti. Bununla birlikte II. Dünya Savaşının getirdiği ağır ekonomik sorunlardan kurtulmak istiyor bunun içinde planladığı yatırımlar için kredi arayışı içindeydi. Türkiye'nin en büyük kuşkularından birisi İsrail hükümetinin "Komünist" bir anlayışta olup olamadığıydı. Bu kuşku giderildikten sonra geride hiçbir engel kalmamıştı.

Özet olarak Türkiye'nin bu kararı almasının nedenleri Avrupa ülkeleri ile olan ilişkileri, içinde bulunduğu ekonomik ve siyasal koşullar son olarak da Amerika'nın Türkiye-İsrail ilişkilerinin kurulmasına yönelik telkinleri ve çabaları olarak görülmelidir.

İsrail, Türkiye'nin tanımasını büyük önem vermektedir. Arap ülkeleri içerisinde ve Orta Doğu'da büyük bir yalnızlık içinde olan İsrail için Türkiye çok önemli bir konumda görülmektedir. İyi niyetli yaklaşımlarla ticari ilişkiler gelişmeye başladı. Karşılıklı olarak heyetler ziyaret edip ticari anlaşmalar imzalanıyordu.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile Başbakan Adnan Menderes, 1952 yılı İzmir Ekonomi Fuar'ında İsrail Ticaret Ataşesi ile birlikte İsrail standının açılışını yaparak her fırsatta birbirlerine olan yakınlıklarını gösterdiler. Bununla birlikte 13. Mayıs.1953 tarihli bir kararda İsrail'e 30 bin ton buğday satılmıştır. İsrail'e kepek, ayçiçeği, buğday gibi tarım ürünleri satışı yapılırken, otomobil, radyo, boya gibi ürünler alınmaktaydı.

Ticari ilişkilerle başlayan diyalog güvenlik anlaşmalarıyla gelişmekteydi. İsrail Başbakanı Ben Gurion bölgede Arap olmayan ülkelerle, Arap devletlerinin hareket alanını kısıtlayacak bir paktın kurulmasını istemekteydi. Pakta "Çevresel Pakt" ismini verdi. Paktın üyeleri Türkiye, İran, Etiyopya ve İsrail olacaktır. Bu ülkeler Arap ülkelerinin çevresinde yer alan ancak Arap olmayan ülkelerdir

Çevresel Pakt fikrinin en büyük destekçisi ABD oldu. Paktın bölgedeki Sovyet tehdidini ortadan kaldıracağını düşünen ABD Dışişleri Bakanı Dulles, hem İsrail'i paktın hızlı bir şekilde hazırlanması için teşvik ederken hem de pakta alınması planlanan devletlerin yöneticilerini pakt hakkında bilgilendirdi. Ben Gurion, 1958 başında Etiyopya ve İran ile güvenlik alanında iş birliği anlaşmasını imzalarken bölgenin en güçlü devletlerinden olan Türkiye olmadan paktın başarılı olamayacağını düşünüyordu. Türkiye ise başta ABD ve Avrupa ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmek amacıyla bu tür iş birliklerine olumlu yaklaşmaktaydı. Pakta katılımı sağlayan en önemli olay ise Mısır ve Suriye'nin Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni kurması ve sonrasında buraya Sovyet uzmanlarının yerleşmesi olmuştu. Türkiye bir anda Doğusunda ve Güneyinde Sovyet tehdidi hissetmeye başlamış bu durumdan endişe etmişti.

Karşılıklı ilişkiler yeni anlaşmalarla devam ederken Süveyş Kanalı Krizi sonrası bir anda dengeler bozulmaya başladı. Irak başbakanı Nuri Sait Paşa, Amerika ve İngiltere'nin içinde olacağı Arap Birliği ülkelerini de içeren bölgesel bir savunma paktı fikrini ortaya attı. Türkiye ve Irak 24 Şubat 1955'te Bağdat'ta Bağdat Paktı adını alan savunma iş birliği anlaşmasını imzaladılar. Asıl adı "Treaty of Mutual Cooperation" yani karşılıklı iş

birliği anlaşmasıdır. Kurulan pakta 4 Nisan 1955 tarihinde İngiltere, 23 Eylül 1955 tarihinde Pakistan, 3 Kasım 1955'de de İran dâhil oldu.

Bağdat Paktı ve Süveyş Kanalı krizinde Türkiye'nin takındığı tutum dolayısıyla ilişkiler bozulmaya başladı. Türk hükümeti 26 Kasım 1956'da elçilik seviyesini maslahatgüzarlık seviyesine indirdi. Türkiye ile İsrail arasında sıkı ve karşılıklı çıkara dayalı ilişkiler kurulmuş olduğunu hatırlatan İsrail'in resmi görüşlerini aktaran Jerusalem Post gazetesi, elçinin geri çağırılmasının bu ilişkileri koparmayacağını ancak az-çok zarar göreceğini belirtmiştir.

1960'lı Yıllardan Soğuk Savaş'ın Sonuna Kadar İlişkiler

Demokrat Parti döneminde Orta Doğu'da Batılı devletlerle birlikte hareket eden ve Araplar tarafından Batı'nın jandarması olarak görülen Türkiye uluslararası ortamda yaşanan yumuşama sonucunda özellikle ABD tarafından yalnız bırakıldığını hissetmiştir. 1962 yılında yaşanan Küba Krizi sırasında ABD'nin Türkiye'de bulunan Jüpiter füzelerini Türkiye'ye bilgi vermeden sökmesi ve 1964 yılında ise Kıbrıs konusunda ikili ilişkilere darbe vuran ABD Başkanı Lyndon B. Johnson'un İsmet İnönü'ye gönderdiği mektup Türkiye'nin Batı'yla olan ilişkilerini gözden geçirmesine neden olmuştur. Türkiye'nin olası bir Kıbrıs müdahalesinde ABD'nin gönderdiği silahları kullanamayacağını ve NATO'nun Kıbrıs dolayısıyla olası bir Sovyet saldırısında Türkiye'ye yardımda bulunmayacağını belirten mektup Türkiye'de hayal kırıklığı yaratmış ve tepkilere sebep olmuştur.

Süleyman Demirel liderliğindeki Adalet Partisi yönetimi muhafazakâr kitlelere dayanıyordu. Adalet Partisi hükümetinin programında şöyle deniliyordu; "*Orta Doğu'daki ve Magrip'teki kardeş Arap ve Müslüman memleketleri ile her türlü şüphe ve tereddütten uzak, hakiki ve yakın dostluk kurmak ve çeşitli sahalarda verimli iş birliğini gerçekleştirmek başlıca amaçlarımızdan biri olacaktır.*"

6 Ekim 1973 tarihinde Mısır ve Suriye'nin saldırılarıyla başlayan Arap-İsrail savaşında Türkiye tarafsızlığını ilan etmesine rağmen uygulamada Arapları destekleyen bir tavır almıştır. Türkiye savaşa katılan Arap ülkelerine askeri malzeme taşıyan SSCB uçaklarının Türk hava sahasını kullanmalarına izin vermesine rağmen, İsrail'e yardım etmek isteyen ABD'nin İncirlik üssünü kullanmasını engelleyerek Arap yanlısı tutumunu çarpıcı bir şekilde göstermiştir.

1970 yıllarda Türkiye-İsrail ilişkilerini etkileyen bir diğer faktör Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) olmuştur. 1964'de kurularak güçlenen FKÖ ile doğrudan ilgilendirilebilecek gelişmeler zamanla Türkiye-İsrail ilişkilerini etkiler bir durum almıştır. FKÖ başlangıçta Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki tezlerine karşı çıkmış ve Yunanistan ile yakın ilişkiler geliştirmiştir. Bu durum Türkiye'nin FKÖ'ye şüpheyle bakmasına neden olmuştur. Ancak zaman içinde Türkiye FKÖ'yü tanıdığını açıklamış ve Mısır'da bulunan büyükelçiliği aracılığıyla ilişki kurulmuştur.

1960'lardan 1980'e kadar Türkiye-İsrail ilişkileri bir adım ileri, iki adım geri şeklinde inişli çıkışlı bir şekilde devam etmiştir. Ancak bütün bu dönemler içerisinde ticari ilişkiler az-çok devam etmiş alt düzeyde olsa da diyalog sürmüştür.

1980 Sonrası Dönemde Türkiye-İsrail İlişkileri

1980 yılının başlarında, Türkiye, Ortadoğu ülkelerinin sorunlarının çözümü konusunda güvenlerini kazanabilmek ve petrol alabilmek için, İsrail ile ilişkilerini en alt düzeye indirmiştir. Bu kararın alınmasının üzerinden çok geçmeden Orta Doğu'da dengeler

yine değişmiştir. SSCB'nin Suriye'yi destekleyen politikaları sonucu, benzer gerekçelere dayanarak Türkiye ve İsrail endişeye kapılmış bozulan ilişkiler tekrar düzeltilmeye çalışılmıştır. Böylece 2000'li yıllara kadar sürecek yeni bir süreç başlamıştır.

Ortadoğu politikalarını yeniden belirlenmesinde Türkiye'nin Irak ve Suriye ile yaşadığı sorunlar belirleyici olmuştur. Güneydoğu Anadolu Projesi'nin neden olduğu su sorunu nedeniyle güneyindeki ülkelerle ilişkileri zayıflayan Türkiye, bu ülkelerin PKK'ya yardım ve destek sağlamaları sonucu, ilişkilerin iyice bozulmasını kaçınılmaz bir hale getirmiştir. Hatay konusunda Suriye'nin devam ettirdiği saldırgan tepkiler, sorunları daha karmaşık bir duruma sokmuştur. Yunanistan'ın Türkiye'yi çevrelemek isteyen politikası ve İran'ın politikaları Türkiye'nin içinde bulunduğu çemberi kırmasının tek seçeneğinin, İsrail ile ilişkilerini güçlendirmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

1990'lı yıllarda Türkiye güneyde Suriye ve Irak'ın teröre destek politikaları ile birlikte su sorunu yaşamaktadır. Doğuda İran'ın laik Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik hasmane tutumu artarak sürmektedir. Bu yıllarda Suriye ve İran ilişkileri artarak devam etmiş, İran, askeri ve siyasi olarak Suriye'ye desteğini arttırmıştır. Bu durum ortak tehdit algısıyla İsrail-Türkiye ilişkilerinin gelişmesine neden olmuştur. 1996 yılında Savunma Bakanı Turhan Tayan İsrail'e gerçekleştirdiği ziyaretten sonra yaptığı açıklamada, Suriye'nin teröre hamilik sağladığı gerekçesiyle, "*Tel Aviv ile Ankara'nın Suriye'ye karşı aynı pozisyonda olduğunu ve buna karşı birlikte hareket edeceklerini"* açıklamıştır. Suriye, PKK terörüne verdiği destek sonucu Türkiye ile olan ilişkilerinin daha da sertleşmesine neden olurken, Türkiye'nin İsrail ile olan ilişkilerin de yakınlaşmasına ve ittifaka giden yolu açmasına sağlamıştır. Türkiye İsrail'e ilk kez Mart 1996'da Süleyman Demirel'le Cumhurbaşkanı düzeyinde ziyaret etmiştir.

Yunanistan da Türkiye'nin İsrail ile stratejik ve askeri iş birliği yapmasında etkili olan faktörlerdendir. 1.Haziran.1995 tarihinde Yunan Parlamentosunun Ege Denizi'nde 6 milden 12 mile çıkarma kararını onaylamasıyla gerginlik yükselmiştir. 1995 Haziran ayı içerisinde Yunanistan parlamento üyelerinin PKK lideri ile görüşmeleri ülkeler arasındaki bağların daha da kötüleşmesine neden olmuştur. Ocak 1996'da Kardak Krizi ve sonrasında, Mart 1996' da Selanik'te dönemin Yunan Savunma Bakanı Gerasimos Arsenis'in yaptığı açıklamada, Atatürkçülüğü sömürgeci öğreti olarak değerlendirmiş Rusya, Ermenistan, Irak, Bulgaristan, Yunanistan, İran ve Suriye'yi çerçeveleyecek şekilde bir blok oluşturulması önerisinde bulunulmuştur. 1990'dan itibaren Yunanistan, Suriye ile stratejik iş birliği halinde olduğunu, savaş uçaklarının Suriye'deki hava alanlarından yararlanılması konusunda anlaştıklarını ima etmesi, aradaki ilişkilerin daha da gerginleşmesine neden olmuştur. Yaşanan bu olaylar Türk Devletinin etrafını çevreleyen bir askeri hat olduğundan, Ortadoğu'da barışık bir düzenin kurulabilmesi için İsrail'le askeri, stratejik iş birliği antlaşması yapılmasının yolunu açmıştır.

Türkiye-İsrail arasındaki gelişen ilişkiler Suriye'yi korkutmuştur. Bunun sonucunda Suriye, Türkiye içinde gerginliği arttırarak bölgede gücünü arttırmasının önünü geçmek için PKK terör örgütüne, daha çok destek vermiştir. Aynı politikaları İran, Irak ve Suriye'de de görmek mümkündür. İran PKK ile birlikte İslamcı terör örgütlerine de destek vermiştir.

Türkiye-İsrail İlişkilerinde Gerginlik Dönemi

Tekrar hortlayan Arap liderliği ve Neo Osmanlıcılık:

Türkiye, İsrail ve Yahudi topluluğuyla 1990'lardan 2004'e kadar, bazen sorunlar yaşasa da ilişkilerini geliştirmiştir. 2000'ler sonrası Türkiye-İsrail arasındaki ilk kriz 21 Aralık

2004'de Hamas liderinin İsrail tarafından suikastla öldürülmesinden sonra yaşanmıştır. Erdoğan'ın bunu bir terör eylemi olarak değerlendirmesiyle kriz ortaya çıkmıştır. Erdoğan'ın daha sonraki açıklamalarında "devletçe uygulanan bir terör eylemi" ifadeleri ve sert tepkileriyle Türkiye'nin Arap ülkelerinin liderliğine göz kırpışı olarak değerlendirilmelidir. Nitekim bu tepkilerden sonra Suriye ile olan ilişkiler iyileşmeye başlamıştır.

Büyük Bunalım: Hamas'ın Türkiye Ziyareti:

Birleşmiş Milletlerce Terör Örgütü olarak kabul edilen Hamas'ın Türkiye ziyareti İsrail ve dünyada büyük yankı yaratmıştır. Hamas, İsrail Devletinin varlığını kabul etmemiş, İsrail'le yapılan bütün anlaşmaları ve sözleşmeleri tanımadığını açıklamıştır. 16 Şubat 2006'da Hamas Lideri Halid Meşal' in Türkiye ziyareti değişen Türk Dış Politikasının habercisi olmuştur.

16 Şubat 2006 tarihinde İsrail ve BM'ce terörist kabul edilen ve aranan Hamas liderlerinden Halid Meşal'in Filistinli bir heyetle Türkiye'de Başbakan Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Abdullah gül ile görüşmesi büyük bir şaşkınlık yaratmıştır.

Görüşmenin ardından Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ABD Büyükelçisi Ross Wilson'ı arayarak, görüşme hakkında bilgi vermiştir. Amerikalı yetkililer, "Müttefik bir ülke olan Türkiye'nin özel bir konuyla ilgili kendileriyle iletişime geçmemesine bir anlam veremediklerini, Halit Meşal ve ekibinin ziyaretinin örgütün hedeflerine alan açtığını belirtmiştir. Yapılan görüşme örgütte, Uluslararası kamuoyunun isteklerini karşılamadan da Türkiye tarafından kabul edildiğimize göre, yolumuzda direnç göstererek Batılı devletlerin siyasi yaptırımlarını yumuşatabiliriz bilinci oluşturmuştur, diyerek düşüncelerini iletmişlerdir.

Yine başka bir ABD'li yetkili, Türkiye'nin HAMAS'a adeta jest yaptığını ileri sürmüş ve bu görüşmenin "Hamas'ın Teröre karşı cephe önünde 1-0 öne geçtiğini dile getirmiştir."

ABD'deki Yahudi Komitesi Başkanı David A. Harris ise yapılan görüşmeyi şöyle nitelendirmiştir:

"Hamas'a iyi niyetten uzak bir şekilde karşılama yapılmasından dolayı hayal kırıklığı yaşadık. Bu beklenmedik bir hataydı. Hamas'a Ortadoğu Dörtlüsünün isteklerini yerine getirmeden yasallık kazandıracak bu tür girişimler barış umudunu azaltıyor."

Bu ziyaret Türkiye-İsrail ilişkilerini iyice germiştir. İsrail Başbakanlık Sözcüsü Raanan Gissin, "*bu ziyaret iki ülke arasında onarılması güç uçurumlar oluşturacak büyük hatadır. Biz, PKK lideri ile devlet olarak görüşsek neler düşünürdünüz?"* şeklindeki açıklamasıyla tepkilerini dile getirmiştir.

İsrail-Lübnan Savaşı ve Türkiye

Bu olayın etkileri devam ederken 12. Temmuz 2006 tarihinde Hizbullah'ın İsrail'le yaptığı saldırı sonrası sekiz İsrail askerini öldürmesi ve iki askeri kaçırarak Lübnan'da rehin tutması, bunun üzerine İsrail'in Lübnan'da Hizbullah mevzilerini bombalamasına karşı Türkiye'nin tepkileri krizi derinleştirmiştir. İsrail'in Lübnan'ı bombalaması sonrası bütün dünya çatışmanın bütün bölgeye yayılacağından endişe etmiştir. Erdoğan'ın ABD ziyaretinde istenen Lübnan'da Barış Gücüne asker göndermesi talebini kabul etmiş ve Meclisten asker gönderilmesi tezkeresini çıkartmıştır.

İsrail - Suriye Füze Krizi ve Türkiye

İki ülke kendilerinin ve bölgenin güvenliğine yönelik başlattıkları ilişkide büyü Hamas'ın Türkiye ziyareti ile bozulmuştu. Artık hiçbir şeyin en azından AKP İktidarı döneminde eskisi gibi olmayacağı yapılan açıklamalarla görülmekteydi.

Hamas'ın ziyaretinin krizi soğumadan İsrail uçaklarının Türk Hava sahasının kullanarak Suriye üzerinde uçuş yaptığı ve bazı yerleri bombaladığına yönelik iddialar yeni bir krizi yarattı. İş birliği dönemlerinde Türkiye-İsrail ve ABD Akdeniz'de ortak askeri tatbikat yapmış bölge ülkelerine ciddi mesajlar vermişti. O dönemde imzalanan anlaşmalar gereği iki ülke uçakları eğitim amaçlı olarak hava sahalarını kullanabileceklerini belirten bir madde vardı. Ancak bu ihlal eğitim amaçlı olmadığı için iki ülke arasında yeni bir kriz yarattı. Bu krizle birlikte Suriye ile ilişkiler daha farklı bir boyuta evrildi. Bu kriz sonrası Türkiye, Suriye ve İsrail arasında arabuluculuk yapmaya çalıştıysa da beşinci tur görüşmeleri sonucu görüşmeler sonlandı.

Davos Görüşmeleri ve Alçak Koltuk Krizleri

İsrail'in ülkesinin güvenliğini gerekçe göstererek Filistin toprakları ve Gazze'de gerçekleştirdiği operasyonların gölgesinde iki ülke liderleri Davos'ta düzenlenen Ekonomik Forumda bir televizyon kanalında bir araya gelmiştir. Program esnasında Recep Tayyip Erdoğan'ın sert tepkisi ile bir anda yeni bir kriz ortaya çıkmıştır. Sonrasında Türkiye'nin bu çıkışının İsrail Cumhurbaşkanı Simon Peres'e yönelik olmadığı program sunucusuna hedef aldığına yönelik açıklamalar yapılsa da ilişkilerde soğuma ve bozulma süreci işlemeye devam etmiştir.

Bu çıkışın ardından Orta Doğu Halkları Erdoğan'ı bir kahraman olarak görürken Yahudilerin gururu incinmiştir. Her iki tarafın karşılıklı manevraları ile bu kriz yumuşatılmaya çalışılırken Türk Televizyonlarında yayınlanan bir dizi senaryosu "Alçak Koltuk Krizinin" doğmasına neden olmuştur.

11.01.2010 tarihinde Bakanlığa çağırılan Türkiye'nin İsrail Büyükelçisi Oğuz Çelikkol görüşme sırasında Bakan Yardımcısı Danny Ayalon'dan daha alçak bir koltuğa oturtulup ve Danny Ayalon'un orada bulunan basın temsilcilerine İbranice, "gördüğünüz gibi o bizden aşağıda oturuyor. Biz yüksekteyiz ve burada yalnız İsrail bayrağı var" demesi iki ülke ilişkilerinin gerilmesine yol açmıştır. Türkiye'nin bu kriz üzerine İsrail'in Ankara Büyükelçisi Gabby Levy Dışişleri Bakanlığı'na çağrılarak İsrail'den özür ve açıklama beklenildiği iletilmiştir. İsrailli yetkililerden özür mektubunun gelmesi ve gerekli açıklamaların yapılması sonucunda iki ülke arasındaki siyasi kriz bir kez daha yumuşatılmıştır. Yaşanan bu olayın sonrasında ilişkilerin olağan seyrine dönmesine yönelik bir hamle olarak Türkiye, Ekonomik Kalkınma İş birliği Teşkilatı (OECD) üyeliği için İsrail lehine oy kullanmıştır.

Mavi Marmara Olayı

İsrail, 2005 yılında Gazze'den tek taraflı çekilme planını onaylayarak ve bölgeden çekilmesine rağmen bölge sınırlarında kontrolünü sürdürmüştür. Ocak 2006' da yapılan Filistin Yönetimi seçimlerini İsrail ve BM tarafından terör örgütü olarak kabul edilen Hamas kazanmış ve Gazze'nin kontrolünü ele geçirmiştir. El Fetih ise Batı Şeria Bölgesini kontrol etmektedir. İsrail, ABD ve birçok Avrupa Ülkesi Hamas'ın meşruiyetini yok sayıp El Fetih yönetimindeki yeni Filistin Yönetimi ile ilişki kurmuştur. İsrail Filistin'deki seçim sonrası Gazze'yi karadan, denizden ve havadan sıkı bir abluka uygulamaya başlamıştır. Abluka ile Hamas'ı tasfiye etmek ve Gazze halkını göçe zorlayarak bölgedeki terör örgütlerinin etkinliğini yok etmeyi amaçlamıştır. Uygulanan

sıkı abluka sonucu insani yardımlar engellenerek Gazze'de yaşam koşulları her gün daha da kötüleşmiştir.

Türkiye Merkezli AKP Hükümetinin de desteğini alan İslami eksenli bir örgüt olan İnsani Yardım Vakfı (İHH) koordinatörlüğünde "Rotamız Filistin Yükümüz İnsani Yardım" sloganı ile bir organizasyon gerçekleştirilmiştir. Organizasyonun amacı hem Gazze'ye yardım malzemeleri ulaştırmak hem de üç yılı aşkın süredir devam eden ablukayı denizden delerek uluslararası toplumun dikkatini Gazze'ye çekmek olmuştur. Farklı ülkelerden yardım kuruluşları, sivil inisiyatifler ve kişisel katılımlarla büyük bir organizasyon düzenlenmiştir.

Organizasyon başlamadan ve gemi hareket etmeden İsrail Hükümeti, Türk Hükümetine hassasiyetini bildirmiş organizasyonun engellenmesini istemiştir. Aksi halde geminin Gazze'ye girişine izin verilmeyeceği belirtilmiştir. İsrail Dışişleri Bakanı Avigdor Lieberman, Gazze'ye insani yardım malzemeleri götürmek üzere yola çıkan filonun eylemini "İsrail'in egemenliğine karşı bir şiddet propagandası teşebbüsü" olarak değerlendirmiş "yardım konvoyu İsrail'e karşı bir şiddet propagandasıdır ve İsrail topraklarında, hava veya deniz sahasında egemenliğinin herhangi bir şekilde tehdit edilmesine izin vermeyecek" diyerek kararlılığını belirtmiştir.

Bu uyarılara karşı Türk Hükümeti organizasyonun sivil bir girişim olduğunu müdahalede bulunmayacaklarını söylemiştir. Türk Hükümetinin bu tutumunda değişen dış politikası, Yeni Osmanlı düşüncesi ve Orta Doğu ülkeleri üzerinde hegemonyasını arttırma isteği önemli bir etken olmuştur.

Bütün bu uyarılara rağmen 31 Mayıs gecesi sabaha karşı saat 4.30'da İsrail askerleri konvoyun Gazze'ye girişini engellenmiştir. Mavi Marmara gemisinin engellenmesi sekizi Türk, birisi Türk asıllı Amerikan vatandaşı olmak üzere 9 kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır. Konvoydaki gemiler İsrail'in Aşdod limanına çekilmiş, yolcular gemiden indirilerek sorgulanmıştır. Türkiye'nin baskısı ve ABD'nin araya girmesi sonucu gemideki yolcular ertesi gün Türkiye'ye gönderilmiştir.

Mavi Marmara olayı uluslararası komisyonlara taşınmış BM gündemine girmiştir. Türkiye'de Mavi Marmara baskını emrini veren İsrail Genelkurmay Başkanı ve diğer yetkililer hakkında davalar açılmıştır. Türkiye'nin imzaladığı sözleşmeler ve üyesi olduğu kuruluşlar gereği Türk Mahkeme kararları uluslararası geçerliliği olan kararlardır. Mahkeme sonucunda İsrailli üst düzey yetkililerin ceza alması onları zor durumda bırakmıştır.

Kötüleşen ilişkileri sonlandırmak isteyen ABD'nin devreye girip İsrail üzerinde baskı uygulamasıyla İsrail Hükümeti özür dilemiş ve ölenlerin yakınlarına tazminat ödemeyi kabul etmiştir.

Böylelikle Mavi Marmara krizi çözülmüş iki ülke ilişkilerinin önündeki en büyük engel ortadan kalkmış oldu.

DEĞERLENDİRME

Türkler' in Yahudi Toplumuyla tanıştığı andan bugüne kadar geçen sürede, İsrail'le zaman zaman sorun yaşansa da hiçbir zaman Yahudi düşmanlığına dönüşmemiştir. I. Dünya Savaşı ve sonrasında Kurtuluş Savaşı döneminde Anadolu'da yaşayan diğer azınlıklar ayaklansa da Yahudiler Kurtuluş Savaşına destek vererek bağlılıklarını göstermişlerdir.

PKK Terör örgütü ile mücadelenin en yoğun olduğu 1990'lı yıllarda ABD ve diğer Avrupa ülkeleri silah satışında birçok zorluk çıkarmasına rağmen aynı kalitede silah üretimi yapan İsrail Türkiye'ye silah satışında hiçbir zorluk çıkarmamıştır. Bununla birlikte dünyadaki birçok ülke açıktan ya da dolaylı olarak PKK'ya destek vermesine rağmen İsrail destek vermemiş PKK karşıtı kararlı tutumunu sürdürmüştür. Lübnan, Filistin, Suriye, Irak ve İran'da kamplar kuran ancak terör örgütünün bölgede destek alamadığı tek ülke İsrail'dir. İsrail, ülkesinin ve halkının güvenliğini esas alan bir politika izlemektedir. Bu politikasının Türkiye ile iş birliği halinde Orta Doğu'da terörü bitireceğini ve kendisine yönelen tehditleri ortadan kaldıracağını düşünmektedir.

1992'de imzalanan Turizm İşbirliği Anlaşması ile her yıl 300 bin İsrailli Türkiye'ye ziyaret etmeye başlamıştır. 1999 Marmara Depremi'nden sonra İsrail, arama kurtarma çalışmalarına destek vermiş ve en büyük uluslararası ekiplerden biri olarak IDF arama kurtarma ekibinden yüzlerce personel, sağlık görevlileri, cerrah ve idari personel ile geçici hastaneler kurarak Türk Halkının acılarına ortak olmuştur.

1996 yılında Cumhurbaşkanı düzeyinde ilk kez Süleyman Demirel'in ziyaret ettiği İsrail'e 2005 yılında dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün İsrail ziyaretinin ardından Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan resmi bir ziyaret gerçekleştirdi. Bu ziyaretin ardından iki ülke arasındaki diplomatik ve ekonomik iş birliği tekrar güçlendi.

AKP Hükümetinin dış politikasındaki değişimle birlikte İsrail-Türkiye ilişkileri tarihe en gergin dönemlerini yaşamış ve yaşamaya devam etmektedir. Politika değişikliğinin temelinde Neo Osmanlıcı anlayış yatmaktadır. Bu anlayış sonucu "ulus devlet" kavramı yerine "ümmeti" esas alan bir düşünce ile İslamcı Örgütler ve yönetimlerle ilişkiler geliştirilmeye tercih edilmiştir. Daha ötesi mezhep farklılıkları bile belirleyici olmuştur. Orta Doğu'da "ümmet kavramı" ile etkinliğini arttırmak isteyen Türk Dışişleri politikası Hamas ve Özgür Suriye Ordusu ile ilişkilerini geliştirip Hizbullah'la diyalog halindeyken İsrail ile ilişkilerinin kopma noktasına gelmesine adeta zemin hazırlamaktadır. Buna rağmen İsrail'le ticaret tarihte görülmediği kadar yüksek bir hacme ulaşmıştır.

AKP Hükümetleri Büyük Orta Doğu Projesi'ne ümmetçi anlayışı ekleyerek Orta Doğu politikasında istikrarsız bir tutum içerisindedir. Nitekim bu tutumun sonucunda Kuzey Irak'ta Bölgesel Kürt Yönetimi oluşmuş, Türkiye baştan kırmızı çizgi kabul ettiği bu oluşumla ilişki kurmuştur. Aynı durum şimdi Kuzey Suriye'de gerçekleştirilmek istenmektedir. Daha fazlası ise son dönemde Türkiye'de uygulamaya konulan "Terörsüz Türkiye Projesi" ile PKK ile görüşmelerin başlaması bu gelişmelerden bağımsız değerlendirilemez.

SONUÇ

Her ülke bulunduğu jeopolitik konum, sahip olduğu ekonomik ve siyasal güç doğrultusunda dış polimalarında zaman içerisinde değişiklikler yaşamaktadır. Bu anlaşılabilir bir durum olmakla birlikte bu tür değişiklikler kapsamlı olmamaktadır. Ülkelerin zaman içerisindeki dış politika değişiklikleri ideolojik tercihten öte "devletlerin çıkar" ilişkilerini esas almaktadır. Hükümetler zaman zaman iç politikaya dönük olarak seçmenleri konsolide edebilmek için farklı söylemler geliştirebilir. Ancak bu söylemler dış ilişkilerde büyük krizlere neden olmaz.

İdeolojik tercihler doğrultusunda yapılan politika değişiklikleri onarılması güç sonuçlara yol açabilmektedir. Bu tercihlerle siyasal iktidarlar ömürlerini bir süre daha uzatsalar da sonuçta mutlaka kaybediyor ve bedelini uzun yıllar millet ödemek zorunda kalıyor.

Dış politikada güçlü ve tutarlı bir çizgide kalmanın yolu tam bağımsız, demokratik ve çağdaş bir yönetimle mümkündür. Aksi halde sürekli değişen politik tercihler ülkelerin kararlılığına gölge düşürmektedir.